

Mikä kieli yhteiskunnassa?

Julkaistu 30. syyskuuta 2010. Kirjoittanut Taina Saarinen.

Maailmassa puhutaan noin 7 000 kieltä, kun valtioita lasketaan olevan noin 220. Ei ole siis lainkaan itsestään selvää, että yhden maan asukkaat puhuisivat äidinkielenään samaa kieltä. Toisaalta suurin osa maailman kielistä on hyvin pieniä. Tapaamme ajatella esimerkiksi suomea ja ruotsia pieninä kielinä, mutta itse asiassa ne kuuluvat kieliin, jotka luokitellaan suuriksi – yli miljoonan puhujan kieliksi. Näitä suuria kieliä on vain noin 350. Yli 90 prosenttia suomalaisista puhuu äidinkielenään suomea ja 5,4 prosenttia ruotsia. Seuraavaksi suurimmat kielet ovat venäjä ja viro. Vuonna 2009 Suomessa tilastoitiin lähes 80 kieltä, joilla on yli sata puhujaa. Yli tuhannen puhujan kieliäkin on runsaat 30. Itse asiassa yhä useampi Suomessa asuva lapsi tai aikuinen on monikielinen. Monikielisyys ja monikulttuurisuus eivät kuitenkaan rajoitu vain esimerkiksi maahanmuuttajataustaisten tai kielellisiä ja kulttuurisia vähemmistöjä edustavien henkilöiden elämään. Jo nyt monikielisyys on useiden arkipäivää niin koulutuksessa, työssä kuin vapaa-ajallakin.

Yhteisöt tarvitsevat tavan kommunikoida. Ilman ihmisten välistä viestintää ja jonkinlaista yhteistä kieltä on vaikeaa kuvitella minkään yhteiskunnan pystyvän toimimaan järkevästi. Joskus tämä yhteinen kieli voi olla yksi maassa puhutuista kielistä. Esimerkiksi Intiassa puhutaan satoja kieliä, mutta hindiä puhutaan maassa eniten. Toisissa tilanteissa yhteinen kieli voi olla joku muukin kuin maassa alkuperäiskielenä puhuttu kieli. Yli 500 puhutun kielen Nigeriassa viralliseksi kieleksi on määritelty siirtomaa-ajoilta peritty englanti. Tällainen monen kielen puhujille yhteinen kieli, *lingua franca*, voi olla asemaltaan virallinen tai muuten yhteinen ja paljon käytetty.

Suomessa kielten virallista asemaa määritellään monenlaisella lainsäädännöllä. Perustuslaissa (731/1999) taataan kaikkien kielten käyttäjille oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan, mutta toisaalta perustuslaki myös määrittelee joillekin kielille muita vahvemman aseman. Suomi ja ruotsi on määritelty kansalliskieliksi, ja saamalla, romanilla ja viittomakielellä on erikseen mainittu erityisasema. Lainsäädännöllä yhteiskunta – tässä tapauksessa Suomen valtio – arvottaa kieliä ja kertoo, mitä pidetään tärkeänä. Kielten hierarkiat ovat läsnä myös arjessa. Arvostammeko esimerkiksi venäjää äidinkielenään puhuvan koululaisen venäjän taitoa samalla tavalla, kuin vientiyrityksen vieraana kielenä venäjää opiskelleen myyntitykin kielitaitoa?

Monikielisessä maailmassa joudutaankin jatkuvasti tasapainottelemaan sen kanssa, miten kielenemmistöjen ja -vähemmistöjen suhteet määritellään. Puhutaan ”kieli-imperialismista” eli suurten kielten ylivallassa, mutta yhtä lailla saatetaan puhua ”vähemmistödiktatuurista”, kun vähemmistökielten puhujille määritellään oikeuksia. Millaiset oikeudet pitäisi olla valtakielten puhujilla, millaiset pienemmällä kieliyhteisöillä? Voimme ajatella, että

monikielisyys lisää yhteisön monimuotoisuutta, mikä puolestaan voidaan nähdä hyvänä tai huonona asiana. Hyvänä se voidaan nähdä, mikäli moninaisuus ajatellaan erilaisuuden tunnistamisena ja yhteiskunnallisena resurssina. Huonona moninaisuus näyttäytyy siinä tapauksessa, jos sen arvellaan johtavan yhteiskunnan hajanaisuuteen ja eri väestöryhmien erottautumiseen – rinnakkaisiin yksikielisyksiin monikielisessä yhteiskunnassa.

Tähän artikkeliin liittyvät asiasanat:
kielipolitiikka